

ACCOUNTANT - HELPER VAN HET STEENTIJDGROEPJE 2.0

I. INTRODUCTIE

Disruptieve veranderingen in de wereld raken ons, de accountants, ook. Het ongemakkelijke gevoel dat dit oproept, alsmede de beelden van menselijk onrecht die met de snelheid van het licht rondreizen, hebben mij ertoe aan gezet om onszelf, de mensheid, aan een grondig onderzoek te onderwerpen. Wie zijn wij? Waarom gedragen wij ons zoals we doen? Hoe beïnvloedt menselijk gedrag onze huidige samenlevingen? Maar ook wat betekent het voor mij, als individu? Hoe moet het verder als we duurzaam en vreedzaam willen overleven op onze planeet?

In dit artikel beschrijf ik de rol die accountants kunnen, of misschien wel moeten, spelen in de exponentieel snel veranderende wereld in de 21e eeuw. Ik ben Monika Bankert, registeraccountant en onderzoeker van de mensheid en de menselijkheid. Ik meng mij graag in het debat over de toekomst van het accountantsberoep om de waardevolle rol van accountants duidelijk te maken. En waar mogelijk deze te vergroten om accountants bij te laten dragen aan een, letterlijk en figuurlijk, beter menselijk klimaat. Zijn wij in staat om de voorspelling 'Accountants zullen de wereld redden' van Peter Bakker waarheid te doen laten worden?

Mijn analyse van de behoeften waarin accountants kunnen voorzien is gebaseerd enerzijds op de bakermat van ons beroep en anderzijds op de huidige staat van de menselijke cultuur, waaronder de techniek, en de natuur waarin wij leven. De karakteristieken van onze diersoort (II) en de oorsprong van ons beroep (III) geven aan waar accountants waarde toevoegen, waar onze hulp gewenst is. Ons huidig tijdperk (IV), het zogenaamde informatietijdperk, kent haar eigen uitdagingen en problemen. Waar (V) en hoe (VI) accountants kunnen bijdragen bij de aanpak van hedendaagse menselijke problemen op weg naar een betere toekomst, volgt uit de rol die accountants 'van nature' hebben in menselijke samenlevingen.

II. MENS EN INFORMATIE – WAT MOETEN WE LEREN VAN HET STEENTIJDGROEPIE?

Een accountant voegt waarde toe aan informatie. Toch heeft de enige overlevende menssoort, de moderne homo sapiens, tezamen met de menssoorten die ons voorgingen, een paar miljoen jaar zonder accountant kunnen overleven. Zonder accountant, maar wel met informatie. Hoe zit dat precies?

Twee opvallende fysieke kenmerken van onze diersoort

Onze informatiebehoefte resulteert uit een aantal 'extreme' kenmerken die onze diersoort onderscheidt van andere dieren. Het is niet dat andere dieren, waaronder ook de andere hoog intelligente zoogdieren, deze kenmerken niet hebben. Het is de mate waarin wij bepaalde kenmerken hebben waardoor wij afwijken en voor ons zelf een overheersende rol op onze aardbol hebben gecreëerd. Van de vele 'extreme' eigenschappen die de moderne mens bezit zijn er een tweetal belangrijk voor de uiteindelijke behoefte aan een accountant. Namelijk de eerste is ons relatief krachtige brein en het tweede zijn onze relatief slappe spieren. Uit het een volgt het andere, in onze evolutie is onze stofwisseling steeds meer energie aan hersencellen in plaats van spiercellen gaan geven.

Wij zijn hersenwerkers en zorgzame samenwerkers

Deze twee bijzondere lichaamskenmerken uiteten zich in twee gedragskenmerken die wij inzetten om te overleven. Dat deden we in het verleden en doen we in het heden. Ook in de toekomst zal dit niet anders zijn. Het eerste is dat onze kracht zit in het gebruik van onze hersenen, het gebruik van kennis, onze impulsbeheersing en onze planmatige en gecontroleerde manier van gedrag. Wij overleven door hersenkracht in plaats van spierkracht.

Het andere gedragskenmerk komt bij meerdere diersoorten voor, maar bij ons ook weer in extreme mate. Dit betreft het menselijke zorg- en samenwerkingsgedrag.

Wij zijn zeer zorgzaam, omdat onze kinderen pas op 25-jarige leeftijd echt volwassen zijn. Dan pas zijn de hersenen volledig ontwikkeld. Deze 25 jaar is de langste zorg- en opvoedtijd van alle diersoorten. De kwetsbare baby's en kinderen hebben niet alleen lang, maar ook veel zorg nodig. Met name van de moeder. De zorgbehoefte is echter dusdanig groot dat ook de vader, grootouders en andere volwassenen meehelpen bij de opvoeding van kinderen. Menselijk zorggedrag heeft geleid tot een zeer groot inlevingsvermogen dat nodig is om de behoeften van kinderen en baby's te begrijpen. Daarnaast zullen alle verzorgers hun impulsieve gedrag moeten beheersen om goed voor de kinderen te kunnen zorgen. De vaardigheden van inlevingsvermogen en impulsbeheersing, die ons tezamen met het gebruik van taal echt menselijk maken, zetelen in de neocortex, waar tevens ons planmatige gedrag wordt aangestuurd. Het gebruik van taal door mensen hoort, getuige de fossiele bewijzen, reeds minimaal een half miljoen jaar en mogelijk al één miljoen jaar bij het menselijke communicatie repertoire.

Om te overleven moeten we als mensen nauw samenwerken. Samenwerken om te zorgen dat onze kinderen gezond op kunnen groeien. Maar ook in de overlevingsstrijd tegen onze natuurlijke vijanden; met onze slappe spieren delven we al snel het onderspit. De eerdergenoemde menselijke kwaliteiten, inlevingsvermogen, impulsbeheersing en taal, stellen ons gelukkig prima in staat om op een vreedzame manier door samenwerking te overleven.

Het steentijdgroepje

Mensen hebben daarom altijd in groepjes geleefd. Nomadische groepjes die over de wereld zwierven. Aangezien stenen werktuigen als stille getuigen achterbleven op plekken waar oude menselijke fossielen werden gevonden wordt dit tijdperk de steentijd genoemd. De oudste gevonden stenen werktuigen, de

zogenaamde choppers, zijn 2,6 miljoen jaar oud. Choppers zijn stenen in een handzaam formaat met aan één kant een onregelmatige snijrand. Indirect bewijs van stenen werktuigen bij onze menselijke voorouders gaat nog verder terug; fossiele botten met een geschatte leeftijd van 3,4 miljoen jaar bevatten al door stenen werktuigen gemaakte inkevingen. In de loop van de tijd verfijnden de stenen werktuigen waarvan beitels en schrapers bekende voorbeelden zijn. De nomadische groepjes mensen en hun mensachtige voorgangers die vanaf 3,4 miljoen jaar geleden rondzwierven noem ik de steentijdgroepjes. Het steentijdgroepje is onze oervorm van menselijke samenwerking, ons instinctmatig menselijke samenlevingsgedrag.

Deze groepjes kenden een egalitaire structuur. Groepsvergaderingen 'rond het kampvuur' leidden tot een consensusbesluitvorming. Er waren geen bezittingen, anders dan wat een mens mee kon tillen. Ook was er geen machtsonderscheid en geen machtsmisbruik. De wijzen en ouden, als menselijke kennisexperts, genoten het meeste aanzien. Door creatieve samenwerking met gebruikmaking van de gemeenschappelijke kennis en betrouwbare informatie werden de juiste besluiten genomen om te overleven.

Vertrouwen

De groepsleden in het steentijdgroepje zagen elkaars bijdragen en activiteiten. De zichtbaarheid was een ultieme sociale controle en leidde tot vertrouwen in elkaar. Één ieder droeg bij naar vermogen in het vergaren van voedsel, het opvoeden en verzorgen van kinderen en het creëren van behuizing en bescherming. Iedereen voelde zich waardevol, gewaardeerd en geliefd.

Zorg als menselijke hoofdactiviteit

Het steentijdgroepje is een logische vorm om te overleven als diersoort met de langste opvoedtijd waarbij meer opvoeders dan alleen de moeder nodig zijn. Zorgzaamheid is dan ook ons belangrijkste groepsgegedrag, het zorgen voor elkaar. Het steentijdgroepje zorgde voor haar kinderen, maar ook voor de oude en zieke groepsleden.

Ultieme sanctie: verbanning

Groepsbelang prevaleerde boven eigen belang in het steentijdgroepje. Degenen die zich niet aan de groep wilden aanpassen of geweld gingen toepassen werden uit de groep gezet. Dit was in de steentijd een hele zware straf. Als de banneling zich niet aan kon sluiten bij een ander steentijdgroepje wachtte hem een onzeker, eenzaam en onveilig bestaan dat niet zelden leidde tot een voortijdige dood.

Accountant niet nodig in de steentijd

De informatie-uitwisseling, die in het verleden alleen 'live' en mondeling gevoerd kon worden, moest plaats vinden op basis van juiste en volledige informatie. Het elkaar voorliegen of misleiden stond de overleving in de weg. Het ligt voor de hand dat de sanctie op manipulatie van gegevens de eerdergenoemde eenzame en risicovolle verbanning uit het steentijdgroepje was. Gezien de onderlinge zichtbaarheid en sociale controle, het gemeenschappelijke overlevingsbelang en de hoge straf op overtreding was het risico op het verspreiden van onjuiste informatie in het steentijdgroepje vrijwel nihil.

Daarnaast waren in het groepje meer deskundige volwassenen die een controle van relevante beweringen, die meestal over de leefomgeving, andere mensen of het weer zullen zijn gegaan, relatief eenvoudig konden uitvoeren.

Betrouwbare informatie noodzakelijk voor functioneren mens

Het steentijdgroepje overleefde door creatief samen te werken, waarbij taal en informatie een belangrijke rol speelden in het op consensus gebaseerde groepsbesluitvormingsproces. Ook al leven we nu niet meer in de steentijd, kenmerk van het mens zijn is dat we overleven door kennis- en informatie-uitwisseling en door samenwerking. Door voor elkaar te zorgen; dit is ons menselijke instinct.

Onze beroepen zijn allemaal zorgzaam, ook in het heden. Wij helpen op de één of andere manier andere mensen, wij zorgen voor hen op onze eigen wijze. Ons 'helpen' in ons eigen specialisme in de grotere samenleving, de buitenwereld, noemen we beroep en werk, ons 'helpen' in de onze leefeenheid, onze binnenwereld, noemen we verzorgen en opvoeden. De menssoort is een uiterst zorgzame diersoort die kennis nodig heeft om de zorg- en hulptaken optimaal te kunnen invullen en besluiten over zijn gedrag te kunnen nemen.

Het delen van kennis en informatie is hierbij cruciaal. Dit moet betrouwbaar zijn, anders komt de overleving op het spel te staan.

III. BAKERMAT VAN HET BEROEP

Onze eerste beroepsgenoten waren Soemeriërs en leefden in Mesopotamië. Althans daar is het eerste bewijs gevonden van een verklaring van een accountant. Het betreft een opsomming van afgebeelde landbouwproducten en aantallen gegraveerd in een kleitablet, inclusief een afbeelding van een pen met daaronder de naam Kushim. De naam van de opsteller of de controleur onder het kwantitatieve verslag geeft deze extra waarde. Deze 5 tot 5,5 duizend jaar oude kleitablet is niet alleen de oudste gevonden 'accountants' verklaring, maar tevens het oudste schrift. Dit maakt ons beroep tot één van de oudste ter wereld.

De kleitablet als markering voor het ontstaan van ons beroep valt niet toevallig samen met de opheffing van het steentijdgroepje. Ongeveer zes tot vijf duizend jaar geleden wordt metaalbewerking door verhitting uitgevonden en worden werktuigen (en wapens) van metaal gemaakt. De volgende tijdperken worden genoemd naar de meest gebruikte metaalsoort, achtereenvolgens de brons, koper- en ijzertijd. Met het eindigen van de steentijd verdwijnen ook de dan landbouw praktiserende steentijdgroepjes. Deze hebben zich op dat moment gedurende enige duizenden jaren min of meer permanent gevestigd bij de landbouwgronden die ze verbouwen. Vanaf de bronstijd maken steentijdgroepjes plaats voor grotere samenlevingen waar machtsuitoefening plaatsvindt met behulp van metalen wapens.

In feite splitsen de steentijdgroepjes zich op in twee soorten groepen, twee werelden. De ene kleiner en dan andere groter dan het steentijdgroepje. De kleine binnenwereld, de menselijke leefeenheid is meestal een gezin, of vaker nog een familie met grootouders aan het hoofd, en daarbuiten is de grote buitenwereld. De buitenwereld omvat in het begin alleen de tempel, maar later wordt in de buitenwereld ook de beveiliging geregeld en komt er een marktplaats voor het uitwisselen van verschillende producten en diensten.

De samenwerkingsverbanden in de buitenwereld zijn te groot om de sociale controle van het steentijdgroepje toe te passen. Er ontstaat behoefte aan op waarheid gecontroleerde informatie. De eerste informatie die daarvoor in aanmerking komt is de belastingheffing van de eerste grote samenwerkingsverbanden. Dat waren de tempels waaraan de boeren een deel van de oogst moesten afdragen om de tempeldienaren van te kunnen voeden. De kerkbelasting heeft ook in ons land nog lang bestaan (de zogenaamde 'tienden').

Controle was niet nodig op de markt waar transacties direct werden geëffectueerd. Bij grote dienstverleningsprojecten zoals een tempel of een leger was dit niet zo en wilden de afdragers, maar ook de ontvangers, een bewijs of verklaring hebben van hun afgifte of ontvangst. Een niet te veranderen bewijs, gestolde waarheid gegraveerd in een kleitablet. De gevers en ontvangers hadden tegengestelde belangen en wilden geen problemen krijgen over de waarde-stromen die zij moesten geven of ontvangen. Zodat niets een vreedzaam samen leven in de weg kon staan, ook niet bij grote samenwerkingsverbanden. Mede dankzij de verklaring van de deskundige en onpartijdige accountant.

IV. MENS ZIJN IN DE HUIDIGE WERELD

In de wereld van het alom zichtbare nieuws, fake of niet, over manipulerende overheden, privacy negerende megamachtige databedrijven, zelfverrijkende dictators en corrupte regeringsleiders, gehersenspoelde extremisten en terroristen, vervuilende landen en spionerende grootmachten is er een grote behoefte aan betrouwbare informatie. Het vertrouwen in de medemens, die zich soms als 'hater' op 'social media' profileert, en het vertrouwen in grote samenwerkingsverbanden, zoals overheden en internationaal opererende bedrijven en goede doelen, is door nieuws over machtsmisbruik, milieuvervuiling en getoonde onrechtvaardigheid naar een dusdanig laag niveau gedaald dat veel mensen zich niet meer veilig voelen en de toekomst vrezen.

Menselijke informatiebehoefte

De menselijke behoefte aan informatie is vergeleken met onze steentijdvoorgangers niet gewijzigd. Nog steeds hebben we informatie nodig over hoe we zo goed mogelijk kunnen overleven, op korte en op lange termijn. Overleven op een menselijke manier. In mijn onderzoek naar de mensheid heb ik 10 menselijkheidsprincipes onderscheiden. Deze principes of aandachtspunten zijn kwaliteitskenmerken die zorgen voor een gelukkige en goed functionerende mensheid, tezamen vormen deze 10 de menselijkheidsindex.

I. A. Individueel niveau: een gezond lichaam (1) inclusief een gezond brein (2)

I. B. Individueel niveau van baby naar volwassene: gezonde opleiding/vorming lichaam en brein (3)
bewuste en duidelijke markering bij de transitie naar volwassenheid (4)

II. Groepen: met egalitair en participerend karakter (5), en op consensus gebaseerde besluitvorming (6)

III. Leefomgeving: duurzame natuur (7), dienende cultuur en infrastructuur waarbij de rechten van de mens gerespecteerd worden(8)

0. Verbinding tussen alle niveaus: op basis van betrouwbare informatie (9) op een zorgzame en liefdevolle wijze (10)

Menselijkheidsindex is raamwerk

De menselijkheidsindex is een raamwerk van hetgeen belangrijk is voor 'normaal' menselijk samenleven op onze planeet. Allerlei menselijke samenwerkingsverbanden, zowel bedrijven, non-profit organisaties, overheden, maar ook religies, kunnen getoetst worden op menselijkheid met deze criteria. Dragen zij daar positief of negatief aan bij?

Index (7) en (8) onze leefomgeving: de gehele wereld

Waar vroeger de leefomgeving was beperkt door de omvang van het gebied waarin het steentijdgroepje rondzwierf, of later het grondgebied van de tempel, of weer later dat van de veldheer die als gemeenschappelijke voorziening veiligheid aanbood, is dat nu vergroot naar de wereld.

Wij zijn met elkaar verbonden door de ecologie, vervuiling reist de wereld over en tast onze gemeenschappelijke lucht en watervoorziening aan en ook de ons omringende natuur.

We zijn met elkaar verbonden door de informatietechnologie waardoor we alles met elkaar kunnen delen, gewild en ongewild.

We zijn ook politiek met elkaar verbonden, want dictators, machtsmisbruik en extremistische groeperingen in het ene land hebben door vluchtelingen en terrorisme hun uitwerking in de hele wereld.

De grootste verbinding is wellicht economisch, waarbij de verschillen in rijke en arme landen leiden tot grote goederen- en afvalstromen tussen landen en continenten. De hieruit resulterende verdeling in welvaart en levens- en werkkwaliteit is zeer ongelijk. Verschillen in arbeidskrachttarieven leiden tot migraties en uiteindelijk versmelting en verbinding.

Kortom wij zijn samen, rijk en arm, man en vrouw, vrij en slaaf, gediscrimineerde en bevoorrechte, het steentijdgroepje 2.0. Door de hedendaagse schaalgrootte van alles zijn we verbonden met elkaar.

Mens is belanghebbende van (bijna) alles geworden

Iedere mens voelt zich belanghebbende, want alle samenwerkingsverbanden en ook iedere individuele mens beïnvloedt de leefomgeving. Van de toerist die achteloos zijn plastic afval in de gracht gooit tot de bruinkoolcentrale in Duitsland, tot het geïmporteerde hormoonvlees en genetisch gemanipuleerde soja uit Amerika en zelfs tot de rokende medeburger wiens rook jouw longen vervuult als je bij de bushalte staat te wachten. Daarnaast voelen we, door ons menselijk zorginstinct en inlevingsvermogen, mee met het onmenselijke werk dat in westerse fabrieken in arme landen wordt verricht, met de verkrachtingen en baby moorden in India, met de vrouwenonderdrukking in bepaalde religies en landen en met het verlies aan natuur als gevolg van het kappen van regenwouden. Het geeft ons een machteloos gevoel en het enige dat rest is de wereldwijde schandpaal van de social media, die terecht of onterecht wordt ingezet.

Het kleine overzichtelijke samenwerkingsverband van het steentijdgroepje is vervangen door een veelheid aan kleine, maar ook veel hele grote, samenwerkingsverbanden zoals overheden, nationale en multinationale organisaties met en zonder winstoogmerk, en overkoepelende organisaties zoals de Verenigde Naties.

De data-infrastructuur- en dataverzamel multinationals nemen op dit moment een speciale plek in als machtigste samenwerkingsverbanden ter wereld waar megawinsten naar superrijken gaan voor een dienstverlening die eigenlijk onder gemeenschappelijke menselijke zorg infrastructuur zou moeten vallen.

Informatiebehoefte over 'menselijk' gedrag samenwerkingsverbanden

Mensen willen graag weten of samenwerkingsverbanden menselijk handelen, zodat zijzelf en hun kinderen gezond kunnen blijven leven in vrede en vrijheid op onze planeet. En of de bovenbeschreven menselijkheidsprincipes worden gerespecteerd, zonder zelfverrijking en machtsmisbruik, zonder grote verschillen tussen arm en rijk, in vrede en met respect voor ieders uniekheid qua geslacht, gaardheid, levensovertuiging en afkomst.

Dat is wat ons menselijk maakt en ons onderscheidt van de vechtende mannelijke chimpansees die niet gezegend zijn met onze impulsbeheersing, inlevingsvermogen en taalgevoel.

V. WAT KUNNEN ACCOUNTANTS BETEKENEN?

Wat kunnen accountants betekenen in de huidige wereld die zoveel afwijkt van het menselijke ideaal en waarin de informatiebehoeften en ook het wantrouwen en angst zeer grote vormen hebben aangenomen?

Accountants die ook zelf onder vuur liggen en door de media bij het publiek zijn getransformeerd van vertrouwensmensen van het maatschappelijk verkeer tot niet te vertrouwen veelverdieners. Bijna net zo onbetrouwbaar als de bonusjagers in de financiële sector.

Hoe kan de expert van de interne en de externe controle, de waarderingsexpert, de expert in verantwoordingspresentaties en de administratieve organisatie-expert weer herrijzen als de hoeder van de waarheid die vertrouwen kan schenken aan een wereld in paniek? Is deze wereld nog te redden als de mogelijke redder niet wordt geloofd?

Communicatie

Accountants zullen zelf het initiatief moeten nemen om hun imago te verbeteren. Door te laten zien wat de accountant doet en hoe. En ook door ook op andere terreinen betrouwbaarheidswaarde toe te voegen aan informatie, zowel financieel als niet-financieel, kwantitatief en niet-kwantitatief. En dit is hard nodig.

Betrouwbare informatie is een basisprincipe van menselijkheid

Om als mens te overleven en goed te kunnen handelen hebben we betrouwbare informatie nodig, het is dan ook één van de menselijkheidsprincipes (9). Waarheidskwaliteit toevoegen aan informatie is noodzakelijk voor de mens in het huidige informatietijdperk waarin we met behulp van onze hulpbreinen goed geïnformeerd willen zijn over alles dat onze gezondheid, ons groepsleven of onze leefomgeving beïnvloedt.

Waar kan de accountant 'waarheids' waarde toevoegen aan informatie?

I. Aan gebeurtenissen en activiteiten die hebben plaatsgevonden

A. Traditioneel betreft dit waarheidscontrole van financiële afrekeningen en verantwoordingen, zoals jaarrekeningen en bestedingsoverzichten. Recent is dit financiële controlewerk uitgebreid met controle van andere kwantitatieve indicatoren in de zogenaamde 'integrated reports'. Ook CO₂-uitstoot wordt hierin op getrouwheid gecontroleerd.

B. Accountantscontrole hoeft echter niet beperkt te blijven tot deze verslagen. Alles wat gebeurd is, kan gecontroleerd worden als daar behoefte aan is. Dus ook nieuws. Met een accountantscertificaat dat toelicht - om verwarring te voorkomen - wat er is gecontroleerd en wat er over de juistheid en volledigheid vermeld kan worden. Overall waar behoefte is aan waarheidscontrole kan een accountant zijn controlevaardigheden inzetten, naar gelang het onderwerp van controle leidinggevend aan een team met specifieke deskundigheid op dat terrein.

C. Toetsing van activiteiten van samenwerkingsverbanden aan de tien menselijkheidsprincipes waarna de scores gedeeld kunnen worden in de media en mensen kunnen besluiten hoe ze zelf verder willen omgaan met deze samenwerkingsverbanden.

II Aan huidige en toekomstige bestedingen voor gemeenschappelijke voorzieningen

A. Burgers betalen belasting en hebben recht op een goede besteding van het belastinggeld. Accountants zijn bij uitstek geschikt vanwege hun grote administratief organisatorische kennis om te controleren of de organisatie en besteding effectief en efficiënt is of zal zijn.

B. Gezien het grote belang van goede wetgeving en een adequate overheidsorganisatie zouden mijns inziens ook nieuwe wetten eerst door accountants getoetst moeten worden. Het accountantsadvies op de aspecten haalbaarheid, kosten en doelmatigheid zou leidend moeten zijn voor de goedkeuring door de wetgevende volksvertegenwoordigers.

Dit om overheidsblunders, zoals de in 2015 ingevoerde zorgwet, te voorkomen. Deze wet leidde tot dramatisch hoge adviseurs- en accountantskosten, maar ook zeer lange wachtlijsten in de jeugdzorg. Het geld voor de zorg kwam door een slechte administratieve organisatie van de wet voor een groot deel niet terecht bij het doel, de geestelijke gezondheidszorg van de jeugd. Een doel waarop een menselijke overheid nooit zou moeten bezuinigen, omdat een geestelijk gezonde jeugd zich driedubbel terugbetaald in de toekomst.

C. Partijprogramma's doorrekenen en verklaringen afgeven over de hele waarheid

Politici, en met name de populisten, hebben de neiging om op gevoelens van burgers in te spelen met partijprogramma's die onuitvoerbaar zijn of tot grote schade voor de samenleving of de wereld leiden. Zo zou ieder partijprogramma, financieel, maar ook qua menselijkheid, moeten worden doorgerekend door accountants. De bevindingen van deze doorrekening en menselijkheidstoetsing, de hele waarheid, moet evenveel aandacht krijgen als de door de politici verkondigde populistische halve waarheid zodat stemmers niet meer misleid kunnen worden.

Met betrouwbare informatie over overheidsbestedingen, overheidsplannen en programma's van politieke partijen voelen burgers zich minder machteloos en minder misleid. Het verkleint de afstand tussen de burger en de politiek en het herstelt het vertrouwen.

Deze veelheid aan extra accountantswerkzaamheden zijn broodnodig voor onze samenleving, onze wereld. Kan onze beroepsgroep dit waarmaken?

VI. HOE KAN DE ACCOUNTANT WAARDE TOEVOEGEN?

Het imago van de accountant in Nederland is ernstig beschadigd door enkele strafrechtelijke zaken waarbij accountants geen goede prestatie hadden geleverd. Ook komen accountants soms in de media naar voren als 'graiers'. De voor Nederlandse begrippen hoge partnerinkomens passen niet in onze redelijk egalitaire samenleving. Daarnaast is het onze beroepsorganisatie nog niet gelukt om de waardevolle rol van accountants over te dragen op het grote publiek. Is de accountant nog wel geloofwaardig genoeg om de rol van waarheidsonderzoeker op zich te nemen?

Rol van andere onderzoekende beroepen bij het controleren van de waarheid

Naast accountants zijn ook wetenschappers, journalisten en filosofen op zoek naar de waarheid van respectievelijk de natuur en cultuur, de gebeurtenissen of toestanden in de wereld en de waarheid van het leven. Wetenschappers onderzoeken meestal een stukje van de waarheid, een halve waarheid, alsmede de condities waaronder deze waar zal zijn. Journalisten schrijven vaak vanuit een partijdig of gekleurd wereldbeeld en zijn op sommige vlakken niet deskundig en niet geschoold als controle-expert. De waarheid van de filosofen is generiek en interessant, maar gaat vaak niet over informatie voor de overlevingsbesluitvorming van het dagelijks leven.

De menselijke samenleving zal het derhalve toch moeten doen met de accountant als hoeder van de hele waarheid. De expert in controle van alles wat met waarden en met tegengestelde belangen te maken heeft. De expert in presentatie en waardering van de waarheid. De hele waarheid, niet de halve, de gekleurde of de generieke. Maar de hele, zowel juist en volledig.

Herijking pijlers imago accountant

De bestaansgrond van de accountant vanaf het prille begin is gebouwd op deskundigheid en onpartijdigheid, deze kwalificaties maken de accountant betrouwbaar en geloofwaardig. Beide pijlers hebben imagoschade opgelopen door recente schandalen, maar ook door onwetendheid bij de meeste mensen over wat ze van een accountant mogen verwachten, de zogenaamde verwachtingskloof.

Deskundigheid

Deskundigheid in de beeldvorming bestaat uit (1) de deskundigheid zelf, de geleverde controleprestatie, en (2) de communicatie over de prestatie in een verklaring of certificaat. Beiden hebben behoefte aan verbetering.

(1) de controleprestatie tendeert de laatste jaren steeds meer naar het afvinken van allerlei voorgeschreven regels (de 'form') dan naar het controleren van het juiste en getrouwe beeld, de inhoud (oftewel de 'substance'). Deze regelgeving is zo zwaar dat de meeste accountantskantoren geen beursfondsen meer mogen controleren, maar ook dat grote kantoren geen 'kleine' controleklanten kunnen accepteren vanwege de hoge basiskosten per gecontroleerde veroorzaakt door de veelheid aan regels. Regels vervangen nooit de waarheid. Sterker nog in de deskundigheid te veel focussen op regels leidt tot controleurs van afvinklijsten die de vaardigheid om complexe waarderingen, volledigheid en tegengestelde belangen te kunnen interpreteren niet meer onder de knie hebben.

Getrouwheid is een krachtig en duidelijk kwaliteitscriterium voor informatie. Net zoals dat rechtvaardigheid dat is voor menselijk handelen waarbij de gulden regel luidt dat je een ander of de natuur niet mag schaden. Deze ethische rechtvaardigheidsregel is krachtiger dan 100 wetboeken waarin boeven tussen de mazen van de wetten opereren om toch andere mensen of de samenleving te schaden. Zo is ook controle van de getrouwheid van de waarheid niet te vangen in checklists, maar wel in een

goede opleiding en veel controle-ervaring. Zodat de registeraccountant bij de controle vanuit het juiste en volledige beeld denkt in plaats van uit de in te vullen checklist.

(2) de communicatie over de geleverde controleprestatie moet duidelijker. In accountantsverklaringen en certificaten zou in gewoon Nederlands, en niet in wollig juridisch taalgebruik, verteld moeten worden wat er wel en niet is gecontroleerd en wat de bevindingen zijn. Dit geldt zowel voor de controle van financiële feiten, als ook voor menselijkheidsindex-controles of controles van nieuwsfeiten. Bij controles van overheidsplannen of partijprogramma's zullen zowel de meest waarschijnlijke uitkomsten als de uitgevoerde werkzaamheden moeten worden beschreven op een zo duidelijk mogelijk wijze, dat wil zeggen ontdaan van jargon zodat zij voor ieder mens te begrijpen zijn.

Onpartijdigheid

Ook onpartijdigheid bestaat uit twee componenten, namelijk de feitelijke onpartijdigheid van accountants en hoe de samenleving dit ervaart. Integriteit van de accountant en financiële onafhankelijkheid ten opzichte van de gecontroleerde zijn tekens van onpartijdigheid. Integer gedrag was vroeger een onderdeel van 'de eer van de stand'. Integer zijn betekent onder andere dat je je niet laat beïnvloeden door geld. Hoge partnerinkomens en onroerend goed speculatie passen niet bij het integere gedrag van de waarheidscontroleur. Natuurlijk hoort een passende beloning bij het eervolle, zware beroep van accountant, maar gevoeligheid voor geld is een slecht teken voor de verwachte integriteit.

De samenleving zal accountants als partijdig ervaren zolang zij betaald worden door de gecontroleerde; daar doen de eigen gedragsregels en het grote afbreukrisico van partijdig gedrag niets aan af. Dit betreft zowel de kosten van controle die de gecontroleerde zelf betaald aan het accountantskantoor als ook de financiering van de accountant door een dienstverband bij de eigen organisatie. In dit verband valt daar ook de rekenkamer onder. Zij controleert de overheid die haar financiert.

Wat is de oplossing voor de financiering van accountantsdiensten? Maatschappelijk fondsen voor de waarheid? Een fonds per bedrijfstak? Of betaling door de gebruikers van de waarheids'informatie'? Of door de adverteerders op het online-nieuwskanaal dat alleen gecontroleerd nieuws doorgeeft?

Concurrentie tussen kantoren is nodig om de innovatie en kwaliteit te bevorderen en de prijzen te laten dalen, daarom is een overheidsmonopolie geen optie. Concurrentie zal echter nooit ten koste van de kwaliteit mogen gaan, daarom is het gewenst om een basistarieven af te spreken voor de accountantssector.

De kwaliteit van de uitgevoerde controle-prestaties gewaarborgd door de deskundigheid en onpartijdigheid van de accountants is namelijk uiteindelijk het enige dat telt.

De inhoud. De waarheid.

VII. CONCLUSIE

De accountant is heel hard nodig om het vertrouwen te herstellen in onze huidige wereld, het steentijdgroepje 2.0. Betrouwbare informatie is een vitaal onderdeel van ons menselijk functioneren, en van ons vermogen om zo goed mogelijk te overleven.

Accountants kunnen hier, als controle-expert van de hele waarheid, meer aan bijdragen dan zij tot dusver hebben gedaan. Naast de vertrouwde jaarrekening controles kunnen accountants ook niet financiële en zelfs niet-kwantitatieve informatie controleren. Zo zouden ook nieuwsfeiten, maar ook de score op de menselijkheidsindex getoetst kunnen worden.

Overheidsuitgaven, zowel de bestede als geplande, zouden nog meer aandacht kunnen krijgen om verspilling tegen te gaan en doelmatigheid te bevorderen. Ook kunnen accountants partijprogramma's doorrekenen om politici, waaronder populistten, te dwingen om de hele waarheid te vertellen zodat stemmers niet meer misleid kunnen worden.

De in 2012 door Peter Bakker bij de duurzaamheidsconferentie van de VN uitgesproken voorspelling, dat accountants de wereld zullen redden, sluit aan bij de capaciteiten en toekomstmogelijkheden die ik voorzie voor ons vak.

Mijn visie is dat accountants, als zij hun reputatie als onpartijdige controle deskundige weer op orde krijgen, een nog grotere bijdrage aan de wereld kunnen leveren. Namelijk door het toetsen van de menselijkheidsindex zullen organisaties en landen gedwongen worden om van de wereld een beter leefbare en menselijkere plek te maken. Accountants kunnen dan, als controleurs van de menselijke waarheid, niet alleen de wereld redden, maar ook wezenlijk bijdragen aan de totstandkoming van onze toekomstige meer menselijke wereld. Ik geloof in een menselijke wereld waar de menselijkheidsprincipes voor iedereen toegankelijk zijn. Niet alleen voor de relatieve geluksvogels in ons land, maar voor iedereen op onze planeet. Het steentijdgroepje 2.0.

#humanworldforeverybody

Monika Bankert, 20 april 2019